

promyšlenno-razvitih stran DRUHN (Praga, CSSR) i ego opytnaâ ekspluataciâ MCNTI v režime distancionnogo dostupa

Gál Andorné (HU)

Informacionnoe obsluživanie na osnove baz dannyh na magnitnyh lentah v službe proizvodstva prodovol'stviâ v Vengrii

Ónódy György–Terebessy Ákos (HU)

Organization of a complex computerized bibliographic database in the Hungarian building information

Najdenov, H. (BG)

Rezul'taty i vyvody interaktivnogo dostupa k bazam dannyh AGRIS i INIS posredstvom teletajpnoj seti dla nužd VSHI V. Kolarov g. Plovdiv, HBR

Klatsmányi Árpád (HU)

Szabadalmi információk szolgáltatások Magyarországon

Rudnay Gyula (HU)

Information system of work safety in Hungary, with special regard to the utilization of the International CIS computer data base

Parenti, L. (IT)

Une banque des données juridiques européenne pour la sauvegarde de l'environnement. Le projet ENLEX

3. Szekció

Kollin, R. (US)

New trends in information delivery

Gerő Péter–Skripkin, V. A. (NTMIK)

Meždunarodnyj kommunikativnyj format MEKOF-1 kak posrednik obmena bibliografičeskoj informacij v složnoj informacionnoj sisteme

Szabó István (HU)

A magyar nyelvű adatbázisok sajátosságai és a nemzetközi hálózatok kapcsolódásának néhány problémája

Varga Sándor (HU)

Problems of format and input sheet design for multiple purpose databases

Hopkinson, A. (GB)

Editing records from internationally available databases on intelligent terminals

Gornostaev, J. (NTMIK)

Rol' intellektual'nyh terminalov v ispol'zovanii vnešnih baz dannyh

Florencev, S.–Ozgin, B.–Vasil'ev, S. (NTMIK)

Paket prikladnyh programm CDS/ISIS dlâ ES EVM

Faber, R.–Muraskiewicz, M. (PL)

Software tools for national information systems

Pick, E. H. (FR)

Hardware constraints on the exchange and processing of data base information

Mazgon Sándor (HU)

Telecommunication services and facilities in Hungary to provide access to international databases

Hauffe, H. (AT)

Online information retrieval as a tool for trend analysis in science

Nowak, E.–Szablowski, B. (PL)

Expert systems in scientific information exchange

Eichler, J.–Karpov, Ű. (NTMIK)

Strukturnye issledovaniâ problemno-orientirovannyh massivov bibliografičeskoj informacij metodami klasterного analiza terminologičeskih setej

Mezey Gyula (HU)

Cluster analysis and logical database design

4. Szekció

Nevyjel, A. (AT)

End user feedback on online services. Concepts for evaluation and results from Austrian users

Billédi Ferencné (HU)

Mezőgazdasági kutatók tájékoztatói szokásainak elemzése

Mayer, R. A. M. (DE)

Cognitive and emotional consequences of the implementation of new information technologies for the individual

Pascua-Cruz, D. A. (PH)

User sensitization to online access to remote data bases: An experiment

Carino, P. B. (PH)

User-friendly features of information systems: A case study

Roboz Péter (HU)

The role of intermediary in a national online information service. Experiences in Hungary

Muraskiewicz, M.–Nowicki, Z. (PL)

Model of computer science education for information and library staff

Az OMIKK UNDP-támogatással korszerűsíti információk tevékenységét

Előzmények

Közhely ma már, hogy a korszerű műszaki és gazdasági tevékenység egyik alapvető feltétele az aktuális, releváns információk gazdaságos szolgáltatása az információt hasznosító személyek részére. Ebből következik, hogy a tájékoztatói intézményeknek, így az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtárnak is törekednie kell

az információ gyors feldolgozására,
a feldolgozás minőségének javítására,
munkafolyamatainak egyszerűsítésére, jobb megszerzésére,

a megfelelően szelektált információk széles körű terjesztésére

és mindezek érdekében *ésszerű gépesítésre, automatizálásra.*

Az OMIKK-ban végzett vizsgálatok kimutatták, hogy az intézmény munkafolyamataiban *a manuális munkavégzés részaránya igen nagy, ennek kizárólagosan számi-*

tástechnikára épülő automatizálása viszont túlságosan költség- és időigényes lenne, ezért kell keresni olyan további műszaki megoldásokat, amelyek megvalósítása – körülményeink között – a legelőnyösebb.

Fejlett országok hasonló jellegű, könyvtári, információs tevékenységet folytató intézményeit tanulmányozva az alábbi fontos tapasztalatokat gyűjtöttük össze:

1. A helyesen megvalósított automatizálás (gépesítés) az információfeldolgozási folyamatokat sok hónaposról néhány napos–hetes nagyságrendűre rövidíti le, a manuális munkarészek helyett a szellemi munka válik dominánssá, az információs termékek minősége, sokrétűsége lényegesen javul.

2. Annak ellenére, hogy a számítástechnikára, illetőleg a mikrográfiára alapuló információfeldolgozás – bizonyos területeken – egymást ki tudja váltani, vagyis egymással versenyben vannak, az optimális megoldásokban a kétféle technika egymást kiegészítve, egészséges szimbiózisban működik.

3. A jól végrehajtott korszerűsítés elősegíti a különböző információs központok közötti hatékonyabb együttműködést.

E tapasztalatok tulajdonképpen megmutatták azt az utat, amerre haladni kell, az elinduláshoz azonban gazdasági gondjaink miatt *külső segítségre volt szükség.*

Az UNDP-támogatás

Az *Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja (United Nations Development Programme, UNDP)* jól meghatározott célokra fejlesztési alapjából a tagországok részére támogatást nyújt. Az 1982-ben megkezdett ún. 3. támogatási ciklusban a magyar kormány – többek között – egy olyan témával is pályázott a támogatás megszerzésére, amelyik az *OMIKK információszolgáltatási folyamatainak korszerű eszközökkel való fejlesztését tűzte ki célul.* Az UNDP a magyar előterjesztést – más szakosított ENSZ-szervezetek bevonásával értékelte és a támogatást megadta. Ennek értelmében 1982 és 1986 között az UNDP jelentős dollárösszeget biztosít az OMIKK számára korszerű eszközök beszerzésére, szakértők igénybevételére, külföldi tanulmányutak megvalósítására. (Az OMIKK a magyar „országprogram” keretei között az egyik legnagyobb összegű – több mint 300 ezer dolláros – UNDP-támogatást kapja.)

Az UNDP kialakult gyakorlata szerint a támogatást valamelyik szakosított ENSZ-szervezet, ún. *végrehajtó ügynökség* bevonásával adja a kedvezményezettnek. Ez a megoldás ad biztosítékot arra, hogy a támogatást szakszerűen használják fel; a végrehajtó ügynökség gondoskodik a projekthez szükséges eszközök beszerzéséről, szakértők felkéréséről, a tanulmányutak megszervezéséről. Azt, hogy milyen céllal, mikor, mit és hogyan kell végrehajtani, az ún. *projekt-dokumentum* – a projekt

alapokmánya – rögzíti, és aláírói – az UNDP, a magyar kormány és a végrehajtó ügynökség – garantálják az abban foglaltak teljesítését.

Az OMIKK esetében az Unesco látja el a végrehajtó ügynökség feladatát, de oly módon, hogy a projekt szakmai irányítását az OMIKK végzi.

A projekt fontos sajátossága, hogy ún. *mintarendszer* létrehozására irányul, vagyis követelmény a projekttel szemben, hogy az a megoldás, amely eredményeként majd megszületik, *általánosan hasznosítható legyen*, elsősorban az illető ország információs intézményeiben, de a fejlődő országokban is. Abból, hogy egy, a műszaki tudományos információs munka területén megvalósuló mintarendszerről van szó, az is következik, hogy az e területen tevékenykedő intézményeknek és a rendszer kialakítójának célszerű szorosan együttműködniük.

A projekt céljai

Figyelembe véve az OMIKK adottságait és nehézségeit, számítástechnikai és szellemi erőforrásait, ésszerűnek látszott, hogy a különböző műszaki megoldások optimális összhangjának megteremtése érdekében *korszerű és nagyteljesítményű mikrográfiát* kell a munkafolyamatok támogatására felhasználni. A mikrográfia mindazokon az információs munkaterületeken előnyösen alkalmazható, ahol

- nagy tömegű, időközönként megváltoztatott (felújított) információt kell használhatóvá tenni;
- korlátozott számban rendelkezésre álló dokumentum hozzáférhetőségét jól olvasható, az eredetit hűen visszaadó és olcsón előállítható másolat útján kell biztosítani;
- meg kell könnyíteni nagymennyiségű dokumentum gyakori használata esetén azok kezelését;
- a dokumentumok olcsó, kis helyigényű tárolásáról kell gondoskodni;
- a dokumentumok továbbítására a hagyományosnál olcsóbb megoldást kell találni.

A korszerűen automatizált információs munkafolyamatokban a számítástechnika mindenütt mellőzhetetlen szerepet kap. Könyvtárakban, információs intézményekben a mikrográfia elsősorban a primer dokumentumokhoz kapcsolódik, míg a számítástechnika a dokumentumokra utaló jelző információkhoz. A kétféle technika sikeres szintézisét a *COM (Computer Output Microfilm – számítógéppel előállított mikrofilm)* adja. Ha a könyvtári katalógusok előállítását számítógépes eljárással megy végbe, ennek eredménye COM-mal előállított mikrofilmlap lehet. Így nemcsak nagy tömegű és nehezen kezelhető papíryomtatványt lehet mikrofilmlappal helyettesíteni, hanem még a számítógép kihasználását is javítani lehet. Az előállított mikrofilmlap viszonylag olcsó, és róla – még sokkal olcsóbban – mikrofilmlap-másolatokat lehet készíteni.

Projektjének keretei között az OMIKK egyik alapvető célja a *COM katalógusok létrehozása* volt. Ezzel a következő eredményeket érhetjük el:

- a korszerűen cédulakatalógusok helyett könnyen kezelhető, jól karbantartható, kis helyigényű közegen, a mikrofilmlapon jelenhet meg a katalógus;
- az igényeknek megfelelően, tetszés szerinti szempontok szerint, külön-külön rendezett katalógusok (szerzői, cím, tárgyszó szerinti, kiadói stb.) hozhatók létre, gyakorlatilag csak annyi személyi munka ráfordítással, amennyi egyetlen katalógustípus létrehozásához szükséges;
- a mikrofilmlapos katalógus példányszáma tetszés szerinti lehet, így széles körben terjeszthető;
- terjesztési, előállítási költsége lényegesen alacsonyabb, mint pl. a nyomtatott katalógusé, előállítási ideje „elhanyagolhatóan” rövid.

Az OMIKK ennek a fejlesztési célnak megfelelően több együttműködő műszaki könyvtárral közösen már létrehozott egy COM katalógust: a résztvevő könyvtárak kurrens külföldi folyóiratainak központi katalógusát.

A másik fontos cél a *folyóiratok hozzáférhetőségének javítása*. Eddig a folyóiratok a feldolgozási munka (referálás, tömörítés stb.) ideje alatt az olvasók számára hozzáférhetetlenek voltak, a megoldást jelentő közvetlen papírmásolat-készítés pedig igen nagy költséggel járt volna. A folyóiratok mikrofilmlapokra való felvétele az eddigi sok (5–8) hónapos kiesést egy-két naposra rövidíti le, és ezenkívül a további előnyöket is jelenti:

- a mikrofilmlapokra felvett folyóiratok könyvtárközi kölcsönzése mikrofilmlap-másolatok formájában gyors, olcsó és mentesít az eredeti elvesztésének kockázatától;
- a mikrofilmlapos másolatok segítségével egyszerre több olvasó igénye elégíthető ki, így az eredeti dokumentumok beszerzésében megtakarítás érhető el;
- mikrofilmlapokkal jelentős helymegtakarítás nyerhető, a folyóiratok régebbi évfolyamai külső raktárakban helyezhetők el, a róluk készített mikrofilmlapok viszont az olvasótermek közelében tarthatók;
- az olvasók részére egyszerűen és olcsón lehet a mikrofilmlapról közvetlenül olvasható papírmásolatot előállítani.

Lényegileg ugyanezeket az előnyöket lehet hasznosítani más dokumentumtípusok, mint pl. fordítások kéziratjai esetében is.

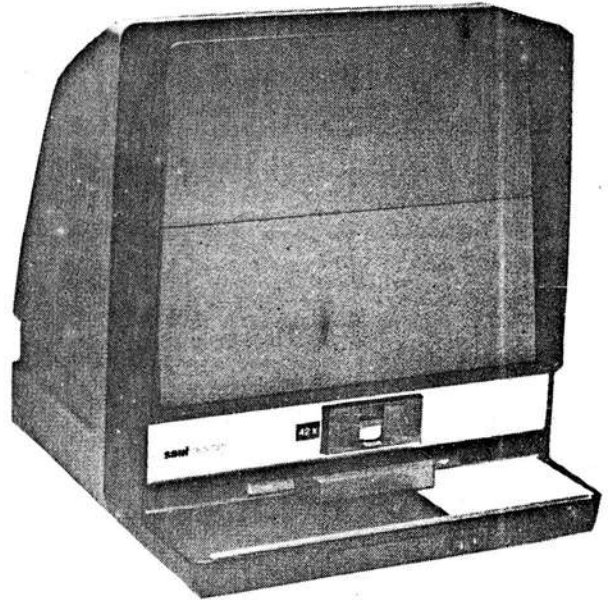
Az OMIKK első lépésben a legkeresettebb folyóiratok közül kb. 100-at vesz fel rendszeresen mikrofilmlapra, de ez a szám további eszközök beszerzésével jelentősen növekedni fog.

A mikrofilmlapon tárolt információk hatékony *visszakeresésére* is igénybe lehet venni a számítógépes támogatást. Ilyen megoldás létrehozása szintén célja az OMIKK projektjének.

Az eszközök

A mikrográfia könyvtári használatának alapvető feltétele olyan *olvasóberendezések* elhelyezése a feldolgozó munkahelyeken és az olvasótermekben, amelyek mind a 48-szoros kicsinyítésű COM katalógusok, mind pedig a 24-szoros kicsinyítésű mikrofilmlapok olvasását lehetővé teszik.

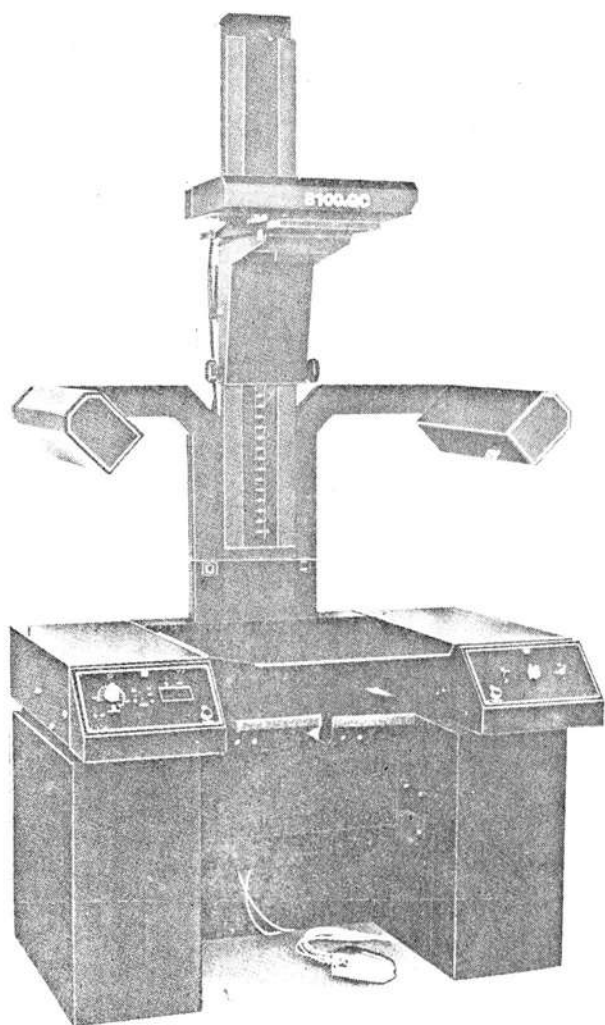
Az OMIKK, bár a projekt támogatási összegének még csak kis hányadát fordította eszközök beszerzésére, többek között 6 korszerű olvasóberendezést (*1. ábra*) vásárolt, sőt továbbiakat bérelt, illetve vásárolt hazai forrásból.

1. ábra Saul mikrofilmlap olvasó

A dokumentumok mikrofilmlapra való felvételéhez olyan *kamerára* van szükség, amely a könyvtári gyakorlatban széles határok között változó méretű és formájú dokumentumok fényképezésére alkalmas. A kamera kiegészítő berendezése az exponált mikrofilmlapot előhívó és kidolgozó „processzor”. Az OMIKK által eddig beszerzett mikrofilmlap kamera (*2. ábra*) A2 méretű dokumentumok felvételére is alkalmas, a kicsinyítés mértéke tág határok között változtatható (így a megszo- kott 24-szoros és 48-szoros kicsinyítés is használható). Ezzel a kamerával munkanaponként kb. 3500 folyóirat- oldal felvételére nyílik lehetőség.

A mikrofilmlapokról az *olvasó-nagyító berendezés* segítségével állítható elő közvetlenül olvasható papírmásolat. Az OMIKK egy olyan olvasó-nagyító berendezést szerzett be (*3. ábra*), amelyikkel közönséges (vegyileg nem kezelt) papírra lehet különböző típusú mikrofilmlapokról közvetlenül olvasható (A4 méretű) másolatokat készíteni.

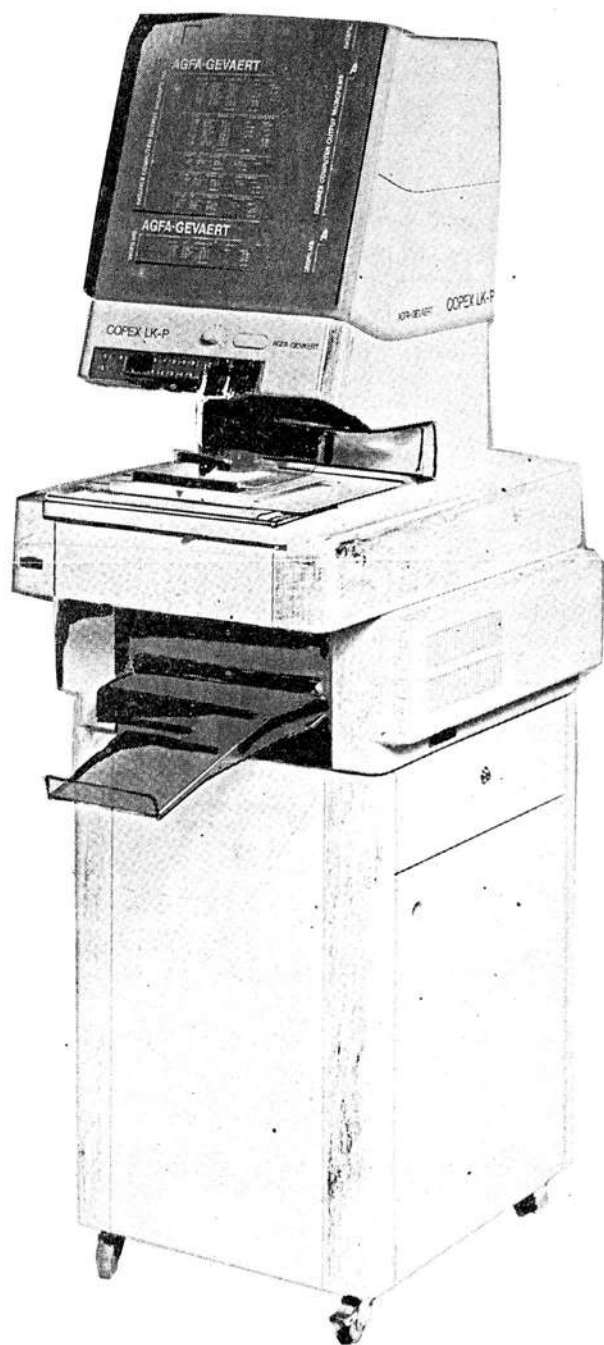

2. ábra Aarque mikrofilmlap kamera

A COM berendezés, amely a változó információs anyagok előállításának lényeges eszköze, legcélszerűbben szolgáltatótól, bér munka formájában vehető igénybe. A COM berendezések ára és teljesítőképessége ugyanis olyan nagy, hogy beszerzésük csak széles körű szolgáltatásokat nyújtó intézmény esetében gazdaságos.

Az OMIKK elegendő számítógép-kapacitással rendelkezik ahhoz, hogy feldolgozza a COM katalógus kiindulási tételeit, azokból kumulatív adatbázist építsen fel, és előállítsa azokat a mágnesszalagos fájlokat, amelyekből a Számítástechnikai és Ügyvitelszervező Vállalat COM berendezése a kívánt COM mikrofilmlapokat elkészíti.

A mikrográfia és a számítástechnika szintézise azokon a munkahelyeken jön létre, ahol a könyvtárosok feldolgozási munkát vagy visszakeresést végeznek. Ezeken a helyeken az olvasóberendezések mellé terminálok kerülnek, amelyek – például helyi koncentrátor útján – adatbáziskezelésre alkalmas nagyobb számítógéphez csatlakoznak.

3. ábra Agfa-Gevaert COPEX LK-P olvasó-nagyító

Az említett berendezéseket az OMIKK részben már beszerezte, részben a projekt további megvalósítása során szerzi be. A munkaszervezést, kiképzést a megteremtett technikai feltételekkel összhangban hajtja végre.

Várható eredmény

A projekt végrehajtásával – közvetlen eredményként – az OMIKK-ban a korszerű információs munka műszaki

és szellemi feltételei jönnek létre. Ez minta mindazon információs intézmények számára, amelyek hasonló feladatokat látnak el, és szívesen veszik az együttműködés lehetőségét. Közvetett eredménynek számít az, hogy a mikrográfia bevezetése nagymennyiségű információ feldolgozásában nemcsak a könyvtári, hanem az irodai,

dokumentációs munkában is nagy előrelépést eredményez, új típusú információs technológia alakul ki. Az eszközök nagyrészt hazai, illetve szocialista forrásból beszerezhetők.

Orbán Miklós
(OMIKK)

KÖNYVISMERTETÉS

Megjelent az OMIKK történetének második része

Benedek Jenő: Az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár története. 2. rész. (1950–1983).
Bp. OMIKK, 1983. 358+XL p.

Alig három éve (1980-ben) jelent meg dr. Móra László tollából az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ 1883 és 1949 közötti működését ismertető

331 oldalas kötet.¹ Ezt folytatja és egészíti ki most az intézmény történetének második része, az 1950 és 1983 közötti időszakot (a *Bevezető* szerint 1982. június 30-ig) tárgyaló 400 oldalas kiadvány, amelyet *Benedek Jenő* állított össze.

A mű – ha nem is mindig tudatosan – hármas feladatnak felel meg:

- gazdag ismeretanyagot tartalmaz a könyvtárügy és az információs munka területén dolgozók részére;
- az érdeklődő nagyközönség részére is figyelemfelkeltően mutatja be az OMIKK és elődje tevékenységét és fejlődésének útját;
- sok helyen részleteiben olyan tényeket és adatokat tár fel, amelyek forrásanyagként szolgálhatnak további kutatásokhoz és elemzésekhez.

Ez a hármas feladat a szerző részére egyúttal bizonyos nehézségeket is jelentett, amelyek azonban – a mű egészét nézve – sem az intézmény dolgozóinak, sem a külső olvasóknak nem okoznak hiányérzetet vagy éppen séggyel kísértést az egyes részletek átlapozására.

A több, mint három évtizedet felölelő történet logikus szerkezetben tárul elénk, az alábbi fő fejezetcímek alatt:

1. Előzmények
2. A szakirodalmi tájékoztatás egységes szervezetének kialakulása (1950–1952)
3. Az Országos Műszaki Könyvtár a tudományos és műszaki tájékoztatás központja (1953–1956)
4. A fejlődés látványos éve (1957–1962)
5. Az OMKDK a szakirodalmi információs rendszer bázisintézménye (1963–1979)
6. A második évszázad küszöbén (1980–1983)
7. Függelékek.

¹ MÓRA László: Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ története (1883–1949). Bp. OMKDK, 1980. 331 p.